

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE

Rocznik Naukowy Muzeum Narodowego w Szczecinie

Nowa Seria

tom X
2013

zeszyt 1
Archeologia

Szczecin 2015

Redaktor naczelny wydawnictw Muzeum Narodowego w Szczecinie
Lech Karwowski

Redakcja naukowa tomu
Anna B. Kowalska, Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska,
Bartłomiej Rogalski

Redakcja wydawnicza
Anna B. Kowalska, Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska,
Bartłomiej Rogalski

Korekta
Anna B. Kowalska, Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska,
Bartłomiej Rogalski

Tłumaczenia i korekta tłumaczeń
Tomasz Borkowski
Agnes Kerrigan (proofreading)

Recenzenci
dr hab. prof. UW Joanna Kalaga, dr hab. prof. UW r Tomasz Płonka

Adres Redakcji
Muzeum Narodowe w Szczecinie
70-561 Szczecin, ul. Staromłyńska 27
tel. (+48) 91 431 52 02
fax (+48) 91 431 52 04

Projekt okładki
Waldemar Wojciechowski

Skład i druk
XPRESS Sp. z o.o.

ISSN 0076-5236

© Copyright by Muzeum Narodowe w Szczecinie and Authors

Szczecin 2015

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Tadeusz Galiński

- Bolków nad jeziorem Świdwie. Nowe materiały kultury ahrensburgskiej 7
Bolków on Lake Świdwie. New Ahrensburgian materials. Summary 113

Paweł Gan, Tomasz Galewski, Andrzej Kasprzak

- Badania specjalistyczne nowych znalezisk z wczesnej epoki żelaza
odkrytych na stanowisku 4 w Miechęcinie, pow. kołobrzeski 115
Physicochemical research on pottery of the Early Iron Age
from Miechęcino site 4, Kołobrzeg district. Summary 132

Marcin Biborski, Piotr Kaczanowski, Janusz Stępiński

- Badania metaloznawcze mieczy z cmentarzyska z okresu rzymskiego
w Czelinie, woj. zachodniopomorskie 133
Metallurgy study on swords from the Roman period burial ground in Czelin,
West Pomeranian Voivodeship. Summary 156

Grzegorz Brzustowicz

- Konwent cysterek w Koszalinie. Część 1. Zarys dziejów 159
The Cistercian convent in Koszalin. Part 1. A sketch of history. Summary 189

Joanna Abramów, Dorota Bienias, Jacek Borkowski,

Lidia Cymek, Andrzej Kuczkowski, Franciszek Rożnowski

- Konwent cysterek w Koszalinie. Część 2. Badania archeologiczne
na cmentarzysku przyklasztornym 191
The Cistercian convent in Koszalin. Part 2. Archaeological excavations
on the convent's cemetery. Summary 235

Jacek Borkowski, Andrzej Kuczkowski

- Proces lokacji średniowiecznego Koszalina w świetle źródeł
archeologicznych i historycznych 237
The process of the location of medieval Koszalin in the light of archaeological
and historical sources. Summary 253

Andrzej W. Święch

- Problematyka podwodnych badań archeologicznych
w kontekście dyskursów kulturowych 255
The issue of underwater archaeological research
in the context of cultural discourses. Summary 275

ODKRYCIA

Michał Bugaj, Kamil Kajkowski

- Sztylet z miejscowości Głuszyno z Pomorza Środkowego
A dagger from Głuszyno in Central Pomerania 277

Grzegorz Durdyń, Andrzej Janowski Łuskowo, gm. Wolin, stan. 8 (AZP 20-07/2) Łuskowo, Wolin commune, site 8 (AZP 20-07/2)	285
Bernard Cedro, Bartłomiej Rogalski Dwie szpile skrzydełkowate z Kościna, gm. Dobra, pow. Police, stan. 6 (AZP 30-04/145) Two wing pins from Kościno, Dobra commune, Police district, site 6 (AZP 30-04/145)	289
Bartłomiej Rogalski, Sławomir Słowiński Ratownicze badania osady z okresu wpływów rzymskich w miejscowości Krzęcin, gm. <i>loco</i> , woj. zachodniopomorskie Rescue excavations on a Roman period settlement in Krzęcin, Choszczno commune, West Pomeranian Voivodeship	293
Andrzej Kuczkowski Wczesnośredniowieczny grot włóczni z miejscowości Bonin, gm. Manowo, pow. Koszalin An early medieval spearhead from Bonin, Manowo commune, Koszalin district	303
Anna B. Kowalska Przyczynek do znajomości dziecięcego obuwia skórzanego wolinian w okresie nowożytnym A contribution to the knowledge of children's leather shoes from Wolin in the post-medieval period	307
Ewa Górkiewicz Elementy infrastruktury wodnej ze wsi Bardy, pow. Kołobrzeg Elements of water supply infrastructure from Bardy village, Kołobrzeg district	317
Andrzej Kuczkowski Śródleśne nowożytne miejsce obróbki kamieniarskiej w miejscowości Rosnowo, gm. Manowo (pow. Koszalin) A post-medieval stone processing site in a forest in Rosnowo, Manowo commune (Koszalin district)	325
RECENZJE I OMÓWIENIA	
Bartłomiej Rogalski Henryk Machajewski, <i>Gronowo, Ein Gräberfeld der Wielbark-Kultur in Wespommern</i> , Warszawa–Szczecin–Gdańsk 2013	331
Krzysztof Kowalski Anna B. Kowalska, <i>Wytwórczość skórzana w późnośredniowiecznej Dzielnicy Chyżyńskiej w Szczecinie. Leatherworking in Late Medieval Szczecin Chyżyńska Neighbourhood</i> , Muzeum Narodowe w Szczecinie, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Szczecin 2013	333

- Dorota Kozłowska
Wojciech Blajer, *Młodsza epoka brązu na ziemiach polskich w świetle badań nad skarbami*, Kraków 2013 337
- Anna B. Kowalska
Marta Osypińska, *Zwierzęta w gospodarce wczesnośredniowiecznego Szczecina*, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Poznań 2013 339
- Anna B. Kowalska
Henryk Paner, *Średniowieczne świadectwa kultu maryjnego. Pamiątki pielgrzymie w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku*, seria *Fontes Commentationesque ad res gestas Gedani et Pomeraniae*, t. IV, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, Gdańsk 2013 341
- Anna B. Kowalska
Błażej M. Stanisławski, *Jómswikingowie z Wolina-Jómsborga – studium archeologiczne przenikania kultury skandynawskiej na ziemiach polskich*, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Wrocław 2013 343
- Anna B. Kowalska
Wolin wczesnośredniowieczny, część 1, red. B. Stanisławski, W. Filipowiak, „*Origines Polonorum*”, t. VI, Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, Warszawa 2013 345
- Anna B. Kowalska
Economies, monetisation and society in the West Slavic lands 800–1200 AD, red. M. Bogucki, M. Rębkowski, seria *Wolińskie Spotkania Mediewistyczne*, t. 2, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, s. 380, Szczecin 2013 347
- Ewa Górkiewicz
Andrzej Kuczkowski *Cholin – Gollennberg – Góra Chetmska. Źródła archeologiczne do dziejów Góry Chetmskiej koło Koszalina*, Koszalin 2013 349
- Anna B. Kowalska
Eugeniusz Cnotliwy, *Przedmioty z poroża i kości z Janowa Pomorskiego*, „*Studia nad Truso*”, t. II, red. Bogucki Mateusz, Marek F. Jagodziński, Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Elbląg 2013 351
- Ewa Górkiewicz
Child and childhood in the light of archeology, red. Paulina Romanowicz, Wrocław 2013 353
- Anna B. Kowalska
Od chrystianizacji do współczesności. Studia zebrane z okazji jubileuszu 750-lecia kościoła Świętego Ducha w Moryniu, red. Paweł Migdalski, seria „*Terra Incognita*”, t. 8, Stowarzyszenie Historyczno-Kulturalne „*Terra Incognita*”, Chojna–Moryń 2013 357

Anna B. Kowalska Michał Sołtysiak, <i>Podstawy ekonomiczne powstawania średniowiecznych ośrodków miejskich na Pomorzu Zachodnim w świetle badań archeologicznych</i> , Uniwersytet Adama Mickiewicza w Gdańsku, Poznań 2013	359
Sławomir Słowiński <i>XVII Sesja Pomoroznawcza, vol. 2, od późnego średniowiecza do czasów nowożytnych</i> , red. Henryk Paner, Mirosław Fudziński, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, Gdańsk 2013	361
Anna Uciechowska-Gawron <i>Trzebiatów – spotkania pomorskie 2013</i> , red. Janina Kochanowska, Trzebiatów 2014	363
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2012 rok. Suplement	365
Indeks nazw geograficznych. Suplement 2012	385
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2013 rok	387
Indeks nazw geograficznych 2013	441
K R O N I K A	
Archeologiczna ścieżka edukacyjna w Czelinie, gm. Mieszkowice, pow. Gryfino	445
Eksperymentalny rejs replikami dłubanek z X wieku rzeką Odrą z Opola do Wolina w 2003 roku	451
<i>Zapomniane Oblicza Motyw twarzy na zabytkach archeologicznych z ziem polskich od IV tysiąclecia p.n.e. do XVII w. n.e.</i> Wystawa czasowa	461
XIX Sesja Pomoroznawcza	465
<i>In gremio – In praxi. Przedmioty skórzane na co dzień i od święta</i> , Konferencja naukowa	467

RECENZJE I OMÓWIENIA

Materiały Zachodniopomorskie, Nowa Seria
t. X: 2013, z. 1: Archeologia, s. 331-332
ISSN 0076-5236

Bartłomiej Rogalski

Henryk Machajewski, *Gronowo, Ein Gräberfeld der Wielbark-Kultur in Wespommern*,
Warszawa–Szczecin–Gdańsk 2013, 210 s.
ISSN 1426-3998; ISBN 978-83-927585-3-2 (FMAB); ISBN 978-83-63365-01-1 (MNS);
ISBN 978-83-7531-271-3 (FRUG); ISBN 978-83-60099-56-8 (PMA)

Książka Henryka Machajewskiego jest niemieckojęzyczną monografią cmentarzyska kultury wielbarskiej w Gronowie, pow. Drawsko Pomorskie, stan. 2, wydaną jako kolejny, XVIII tom serii *Monumenta Archaeologica Barbarica*. Konstrukcja pracy odpowiada modelowi przyjętemu w poprzednich publikacjach tej serii. Opracowanie otwiera omówienie historii badań stanowiska, krytyka zebranych źródeł oraz prezentacja celu pracy. W rozdziale II zaprezentowany jest katalog zabytków. Został on zredagowany w czterech częściach. W części pierwszej zebrano materiały z cmentarzyska kurhanowego i płaskiego kultury wielbarskiej, będącego zasadniczym przedmiotem opracowania. W części drugiej przedstawiono nieliczne materiały z osady datowanej na przełom okresu przedrzymskiego i okresu wpływów rzymskich (zbiór ceramiki i jeden obiekt), odkrytej na stanowisku. Część trzecią katalogu poświęcono śladom orki, jakie przetrwały na stanowisku pod kurhanami. Są one interpretowane jako pozostałości pola z okresu wpływów rzymskich. Część czwarta katalogu prezentuje niewielką serię ceramiki kultury lużyckiej, pochodzącą ze stanowiska w Gronowie. Materiały poddano następnie analizie typologicznej (rozdział III), w osobnych podrozdziałach omawiając kolejne kategorie źródeł: ozdoby, części stroju, tekstylia, następnie narzędzia i przedmioty codziennego użytku, ostrogi, dalej ceramikę, naczynia metalowe, szklane i drewniane, a na końcu przedmioty nieokreślone. Przeanalizowano także zagadnienia związane z chronologią cmentarzyska, różnicowaniem obrządku pogrzebowego oraz znaczeniem osady i śladów orki

w kontekście przestrzeni sepulkralnej omawianego stanowiska. Pracę kończy analiza dynamiki przemian kulturowych, jakim podlegała społeczność kultury wielbarskiej zamieszkująca okolice Gronowa. Dynamika ta przedstawiona została na szerokim tle procesów kulturowych zachodzących na Pojezierzu Drawskim i na całym Pomorzu Zachodnim od fazy A3 młodszego okresu przedrzymskiego do fazy C2 okresu wpływów rzymskich. W tym czasie obserwować możemy w materiałach z Gronowa szereg interesujących fenomenów kulturowych. Przykładowo, należą do nich: przewaga wyposażenia kobiecego w grobach w fazie B1, pojawienie się importów rzymskich w zespołach w fazie B2 wobec ich wcześniejszego braku, a także rozkwit nekropolii w fazie B2–C1, czytelny we wzroście liczby grobów i ich bogactwa. Kurhany sypano nierzadko nad kilkoma bogato wyposażonymi pochówkami, co dowodzić ma stabilnej struktury rodowej społeczności użytkującej cmentarzysko. Osobno wymienić należy podkreślaną kilkakrotnie w pracy specyfikę cmentarzyska w Gronowie, na którą składa się obecność licznej serii ostróg w grobach. Ostrogi stanowią mogą element identyfikacji grupy społecznej wojowników w obrzędku pogrzebowym w sytuacji wyeliminowania z niego uzbrojenia przez społeczność użytkującą prezentowane cmentarzysko, zgodnie z modelem obowiązującym w kulturze wielbarskiej.

Materiał ilustracyjny publikacji składa się z 13 kolorowych rycin i 11 tabel zamieszczonych w tekście oraz 64 tablic czarno-białych i 10 tablic kolorowych zamieszczonych na końcu pracy. Poza zasadniczym tekstem Henryka Machajewskiego publikacja zawiera trzy specjalistyczne aneksy autorstwa Franciszka Roźnowskiego (analiza antropologiczna szczątków kostnych), Jerzego Maika (analiza tekstyliów) oraz Marii Cybulskiej i Tomasza Florczaka (rekonstrukcja płaszcza z grobu 1 w kurhanie 3). Aneksy są wzbogacone o własne materiały ilustracyjne.